

TINKAMOS AKADEMINĖS (MOKSLINĖS) AUTORYSTĖS UŽTIKRINIMO IR PREVENCIJOS BEI KONTROLĖS PRIEMONĖS IR PRAKTIKOS LIETUVOS MOKSLO BENDRUOMENĖJE. AUTORIŲ SĄRAŠO SUDARYMO ATVEJIS

Aurelija Novelskaitė

Lietuvos socialinių tyrimų centras, A. Goštauto g. 9, Vilnius

Tėlfonas: 8 685 67030

Elektroninis paštas: aurelija.novelskaite@lstc.lt

Raminta Pučėtaitė

Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas, Muitinės g. 8, Kaunas

Telefonas: 8 698 09254

Elektroninis paštas: raminta.pucetaite@khf.vu.lt

Pateikta 2016 m. rugsėjo 5 d., parengta spausdinti 2016 m. spalio 26 d.

DOI:10.13165/SMS-17-9-1-03

Santrauka. *Tinkamos akademinės (mokslinės) autorystės (čia – mokslinio straipsnio autorių sąrašo sudarymo) užtikrinimo ir prevencijos bei kontrolės priemonių ir praktikų paieška vykdant LMT projektą AcadAu (2013–2015 m.) buvo atliekama pirmiausia siekiant nustatyti šios srities pažeidimų tipus, formas ir pagrindines nusižengti skatinančias priežastis bei gerosios praktikos pavyzdžius Lietuvos mokslo sistemoje ir, antra, siekiant iširti pasaulyje taikomų priemonių ir praktikų tinkamumą / priimtinumą Lietuvos mokslo bendruomenei. Taigi pirmiausia buvo analizuojami šios bendruomenės apklausos bei interviu su Lietuvos mokslo žurnalų redaktorėmis ir redaktoriais duomenys; po to koncentruotasi į įvairių mokslo organizacijų skelbiamas procedūras ir praktikas, ekspertų nuomones ir pan. informaciją; galiausiai sugrįžta prie Lietuvoje surinktų duomenų ir informacijos analizės.*

Šiame straipsnyje pristatoma dalis informacijos, fiksuotos šioje analitinėje struktūroje

– koncentruojamasi į netinkamas autorių sąrašo sudarymo praktikas: tai, kaip apklausoje dalyvavę Lietuvos mokslo bendruomenės narės ir nariai suvokia tokių praktikų išdavų stiprumą bei vertina priemones, kurios galėtų potencialiai mažinti tokių praktikų pasireiškimo mastus (regresinė analizė). Statistinės analizės rezultatai leidžia konstatuoti, kad tinkamų autorystės praktikų apibrėžimas ir sankcijų už netinkamas autorystės praktikas nustatymas – tai dvi, tikėtina, veiksmingiausios priemonės siekiant užtikrinti, kad mokslinių straipsnių autorių sąrašas būtų sudaromas tinkamai (t. y. įtraukiant į sąrašą visus įnešusius reikiamą indėlį ir neįtraukiant į jį tokio indėlio neįnešusių). Be to, panašu, kad skirtingais lygmenimis taikomos priemonės gali veikti skirtingai: jei svarbesniu laikomas individas ir jo būseną, praktikų apibrėžimus turi sleisti bendruomenė; jei svarbiau moksliniai rezultatai – apibrėžimus tikslinga fiksuoti nacionaliniu mastu. Tačiau sankcijų už netinkamas praktikas poveikis didžiausias organizacijos lygmenyje.

Reikšminiai žodžiai: tyrimų etika; akademinė autorystė; tinkamos akademinės (mokslinės) autorystės užtikrinimo, prevencijos, kontrolės priemonės ir praktikos; autorių sąrašo sudarymo praktikos; Lietuvos mokslo bendruomenė.

Įvadas

Mokslinėje literatūroje akademinė (mokslinė) autorystė analizuojama kaip daugialypis reiškiny, kuris, viena vertus, yra pagrindinis mokslinės komunikacijos instrumentas, kuriuo transliuojamos ne tik mokslo žinios ir tradicijos, bet ir informacija apie tai, „kas yra kas“ mokslo lauke; kita vertus, mokslinės autorystės formos yra tiesiogiai lemiamos esamų mokslinės komunikacijos (pvz.: nacionalinių vs. tarptautinių, vienos disciplinos vs. daugia-disciplininių, kt.) struktūrų bei kitų mokslo lauke vykstančių (socialinių, ekonominių, politinių, kt.) procesų. Siekiant užtikrinti tinkamą mokslo, kaip socialinio instituto, funkcionavimą, būtina kontroliuoti visas galimas mokslinės autorystės formas. Ir čia greta skaitlingos mokslo publikacijų įvairovės¹ (knygų; monografijų; studijų literatūros; informacinių leidinių; kitų knygų; santraukų; straipsnių serijiniuose ir vienkartinuose leidiniuose; mokslo šaltinių ir mokslo palikimo publikacijų; mokslinių recenzijų; straipsnių leidiniuose, publikuojančiuose konferencijų medžiagą; konferencijų pranešimų tezių; patentų; mokslinio teksto vertimų; grožinio teksto vertimų; meno kūrinių; augalų veislių registracijos) atsiranda kiti mokslinės veiklos rezultatai (pvz.: projektų paraiškos ir ataskaitos, jų ekspertiniai vertinimai; kt.) ar tolesnių mokslo žinių generavimui reikalingi produktai ir priemonės (pvz.: mėginiai ir bandiniai, duomenų bazės, kt.). Šie, nors turi konkrečiai įvardinamus kūrėjus (autorius), tarsi nebepatenka į mokslinės autorystės diskusijų lauką. Taigi, matant tokią įvairovę, kyla klausimas: ar tikrai įmanoma tinkamai sukontroliuoti visas su moksline autoryste susijusias problemines sritis?

Šiame straipsnyje koncentruojamasi į vieną iš tokių sričių – mokslinio straipsnio autorių sąrašo sudarymo klausimą. Būtent toks analizės fokusas pasirinktas dėl kelių prie-

1 Čia remiamasi Lietuvos akademinių bibliotekų tinklo klasifikatoriumi <http://www.ku.lt/mis/files/2013/11/Mokslo-publikaciju-rusys.pdf>. <interaktyvus> [žiūrėta 05 09 2016].

žasčių: viena, moksliniai straipsniai yra ta mokslo bendruomenės (o ir visos visuomenės) informavimo apie pasiekimus mokslo lauke priemonė, kuria informacija sklinda greičiausiai; kita – mokslinių straipsnių skaičius (deja – dažniausiai – ne kokybė) dažnai lemia atskiro bendruomenės nario (ir jų grupių) galėjimą kilti mokslo hierarchija aukštyne sparčiau, nei kitos mokslinių rezultatų formos². Taigi, konkrečiau, pagrindinis tolesnės straipsnyje pateikiamos analizės objektas yra sąsaja tarp Lietuvos mokslo bendruomenėje suvokiamų netinkamų straipsnio autorių sąrašo sudarymo praktiškų ir galimų tokių praktiškų naikinimo (ar bent retinimo) priemonių. Svarbu pažymėti, kad išsami netinkamų praktiškų ir jų išdavų šioje plotmėje analizė yra pristatyta anksčiau³, ir kad po minėtos monografijos pasirodymo diskusijos čia nesibaigė⁴. Tačiau, vėlgi atkreipiant dėmesį į tai, kad dauguma akademinės autorystės (ir kitų mokslo lauko) praktiškų tyrimų vykdoma Vakarų Europos (bet ne po-sovietinio / socialistinio regiono) šalyse, šiame straipsnyje fokusuojamasi į dar neanalizuotą šios problematikos aspektą siekiant atrasti potencialiai paveikias netinkamų praktiškų šalinimo priemones būtent Lietuvos mokslo bendruomenėje. Empirinis šio straipsnio pagrindas – 2014 m. atliktos Lietuvos mokslo bendruomenės apklausos duomenys, kurie sukaupiti 2013–2015 m. vykdant LMT projektą AcadAu ir kurių didžioji dalis pristatyta mokslo bendruomenei mokslo monografijos forma⁵.

1. Mokslinio straipsnio autorių sąrašo sudarymo problematika

Akademinės (mokslinės) autorystės apibrėžimas nėra vienareikšmiškas. Jei normatyvinio apibrėžimo standartu laikytume bendra-pasaulinį ar bent Europos lygmenį, pirmiausia reikia pripažinti, kad nesant vieningos tyrimų etikos sistemos⁶, nėra ir vieningų visuotinai priimtų apibrėžimų, elgesio normų ar standartų. Tačiau jei normatyvinio apibrėžimo standartu laikytume specializuotų tarptautinių organizacijų⁷ veiklas, svarbu

- 2 Šiuo atveju nekeliami (greičiau jau teorinio šiais laikais pobūdžio) diskusija apie tikimybę, kad pavieniais atvejais galima susilaukti išskirtinio pripažinimo mokslo bendruomenėje publikuojant vieną ar kelias išskirtinės reikšmės knygas.
- 3 Novelskaitė, A.; kt. 2015. *Mokslinės veiklos etika Lietuvoje. Teorinės, empirinės ir praktinės apibrėžtys mokslinių tyrimų, akademinės autorystės, etikos vadybos ir kituose kontekstuose*. Vilnius: LSTC. p. 316-324.
- 4 Diskusija rutuliojama, pvz., Al Lily, A. E. 2016. Crowd-authoring: The art and politics of engaging 101 authors of educational technology. *International Journal of Information Management* 36(6): 1053-1061; Bradford, L. E. A.; Bharadwaj, L. A.; Lindenschmidt, K.-E. 2016. Alternative Policies for Collaborative Publishing in Natural Resource Journals. *Society & Natural Resources* 29(11):1375-1388; Park, H.; Yoon, J.; Leydesdorff, L. 2016. The normalization of co-authorship networks in the bibliometric evaluation: the government stimulation programs of China and Korea. *Scientometrics* 109(2):1017-1036; kt.
- 5 Novelskaitė, A.; kt. 2015. *Mokslinės veiklos etika Lietuvoje. Teorinės, empirinės ir praktinės apibrėžtys mokslinių tyrimų, akademinės autorystės, etikos vadybos ir kituose kontekstuose*. Vilnius: LSTC.
- 6 Iphofen, R. 2011. *Ethical Decision-Making in Social Research. A practical guide*. Palgrave Macmillan.
- 7 Konkrečiau, pvz., International Committee of medical Journals editors (ICMJE), <http://www.icmje.org/>; Committee on Publication Ethics (COPE), <http://publicationethics.org/>. <interaktyvus> [žiūrėta 05 09 2016].

pažymėti, kad normatyviniai mokslinės autorystės bei tiesiogiai susijusių (t. y. autorystės pripažinimo – tiek cituojant, tiek recenzuojant; netinkamų autorystės) praktikų apibrėžimai yra sukurti. Ir nors šie plačiai diskutuojami⁸ ir kai kuriais atvejais kritikuojami⁹ (kas atkreipia dėmesį į autorystės, kaip socialinio reiškimo, kompleksiskumą), vis dėlto jie yra gana konkretūs ir aiškūs¹⁰. Kita vertus, jei normatyvinio apibrėžimo standartu laikytume nacionalinės teisės lygmenį, svarbu pabrėžti, kad Lietuvos teisiniuose dokumentuose pateikiamas (taip pat ir mokslinės) autorystės apibrėžimas¹¹ yra gana lakoniškas ir sunkiai pritaikomas praktikoje sprendžiant konkrečias kasdienėje veikloje kylančias problemas; taigi nevisiškai pakankamas.

Be to, jei normatyvinio apibrėžimo standartu laikytume mokslo organizacijų lygmenį, tai, kaip rodo šių organizacijų dokumentų analizės rezultatai¹², autorystė kaip tokia juose nėra apibrėžiama. Tai, kas juose randama, – išskirtinai mokslo institutų etikos kodeksuose aktualizuojamos ekspertinės veiklos ir recenzavimo praktikos ir (beveik) išskirtinai tik su studentų / studenčių veiklomis siejamos plagijavimo apibrėžtys. Tačiau, kaip rodo ankstesnių tyrimų rezultatai¹³, yra didelė tikimybė, kad dauguma organizacijų darbuotojų (ypač jei neužima papildomų administracinių pareigų) apie šių kodeksų egzistavimą tiesiog nežino. Be to, kaip rodo mokslo žurnalų reikalavimų autoriams (dokumentų) ir interviu su redaktorėmis ir redaktoriais medžiagos analizės rezultatai¹⁴, šioje plotmėje vieningi tinkamos autorystės ir tiesiogiai susijusių praktikų apibrėžimai bei nuostatos taip pat nėra pateikiami.

Taigi kelialypės (idealizuotos, racionalizuotos, viktimizuotos) tarp mokslo bendruomenės narių randamos mokslinės autorystės ir jos pripažinimo praktikų (t. y. citavimo, recenzavimo) sampratos atitinka esamą situaciją normatyvinio apibrėžimo lygmenyje (t. y. vieningo apibrėžimo nebuvimą). Konkrečiau, Lietuvos mokslo bendruomenėje kai kuriais atvejais vadovaujamosi tarptautinių organizacijų skelbiamomis nuostatomis (bet

- 8 Žr. pvz., Albert, T.; Wager, E. 2003. *How to handle authorship disputes: a guide for new researchers*. COPE. http://publicationethics.org/files/2003pdf12_0.pdf; Babor, T.F.; Morisano, D. 2008. Coin of the Realm: Practical Procedures for Determining Authorship. In T.F. Babor, K. Stenius, S. Savva, J. O'Reilly. *Publishing addiction science: a guide for the perplexed*. Great Britain: International Society of Addiction Journal Editors. p. 110–123. http://www.parint.org/isajewebsite/bookimages/isaje_2nd_edition_chapter8.pdf. <interaktyvus> [žiūrėta 05 09 2016].
- 9 Žr. pvz., IWCSA Report. 2012. *Report on the International Workshop on Contributorship and Scholarly Attribution* (May 16, 2012). Harvard University and the Wellcome Trust. http://projects.iq.harvard.edu/attribution_workshop. <interaktyvus> [žiūrėta 05 09 2016].
- 10 ICMJE, Editors International Committee of Medical Journal. 2015. *Defining the Role of Authors and Contributors*. <http://www.icmje.org/recommendations/browse/roles-and-responsibilities/defining-the-role-of-authors-and-contributors.html#two>. <interaktyvus> [žiūrėta 05 09 2016]
- 11 LR *Autorinių ir gretutinių teisių įstatymas* Nr. VIII-1185, 1999-05-18.
- 12 Novelskaitė, A.; kt. 2015. *Mokslinės veiklos etika Lietuvoje. Teorinės, empirinės ir praktinės apibrėžtys mokslinių tyrimų, akademinės autorystės, etikos vadybos ir kituose kontekstuose*. Vilnius: LSTC. P. 292–297.
- 13 Novelskaitė, A.; Pučėtaitė, R. 2011. Mokslinių tyrimų etikos būklė Lietuvoje universitetų ir mokslinių tyrimų institutų darbuotojų požiūriu. Kaip pakeisti esamą situaciją? R. Norvaiša, red. *Mokslas ir etika*. Vilnius: LMS. p. 29–62.
- 14 Novelskaitė, A.; kt. 2015. *Mokslinės veiklos etika Lietuvoje. Teorinės, empirinės ir praktinės apibrėžtys mokslinių tyrimų, akademinės autorystės, etikos vadybos ir kituose kontekstuose*. Vilnius: LSTC. p. 297–302.

„nesėkmės“ atvejais patiriamos neformalios sankcijos), kai kuriais atvejais naudojamos Lietuvos nesančių dokumentų sukuriomomis „individualizacijos“ (taigi racionalizacijos – kaip patogiau / naudingiau) sąlygomis¹⁵. Taigi, šioje plotmėje egzistuoja gana plačios erdvės ne(su)kontroliuojamiems etikos principų ir nuostatų pažeidimams atsirasti¹⁶.

Šiame kontekste atskirai atkreipiant dėmesį į mokslinio straipsnio autorių sąrašo sudarymo problematiką, verta prisiminti, kad šis mokslinių rezultatų viešinimo aspektas Lietuvoje (beveik) nekontroliuojamas nei mokslo žurnalų (nežiūrint gana formalias formas turinčių kai kurių reikalavimų dokumentuoti autorių indėlį į straipsnio rengimą), nei mokslo organizacijų (t. y. etikos kodeksuose ar kituose dokumentuose šiam klausimui dėmesio beveik neskiriama). Tačiau galimų etikos pažeidimų formų šioje plotmėje įvairovė¹⁷ bei jų tiesioginė įtaka individo padėčiai profesijos lauke¹⁸ verčia susimąstyti, ar esama situacija Lietuvos mokslo lauke yra tenkinanti (atsakymas greičiausiai neigiamas). Todėl, nebekarant ankstesniuose tyrimuose atrastų ir kitų autorių aptartų etikos pažeidimų formuojant mokslinio straipsnio autorių sąrašus apžvalgų¹⁹ bei galimų kitose šalyse taikomų prevencijos ir kovos su tokiais praktikomis priemonių aptarimo²⁰, čia toliau mėginama ieškoti galimų priemonių šiems pažeidimams sukontroliuoti atkreipiant dėmesį į tarpusavio sąsajas tarp suvokiamo pažeidimų išdavų stiprumo ir kovos su jais priemonių veiksmingumo. Konkrečiau, laikantis prielaidos, kad nėra būtina pastebėti pažeidimą (nors kai kur tai ir yra nuolatinė praktika), bet galima suvokti potencialias pažeidimo išdavas, analizuojant empirinius duomenis tikrinama hipotezė – kuo stipriau pasireiškia (neigiama) išdava, tuo

-
- 15 Novelskaitė, A.; kt. 2015. *Mokslinės veiklos etika Lietuvoje. Teorinės, empirinės ir praktinės apibrėžtys mokslinių tyrimų, akademinės autorystės, etikos vadybos ir kituose kontekstuose*. Vilnius: LSTC. p. 303–308.
- 16 Žr. pvz., Vasiljevienė, N.; Jurčiukonytė, A. 2015. The problems of legal and ethical regulation: a case study of the plagiarism lawsuit. *Plagiarism across Europe and beyond*. Brno: Mendel University. P. 164–179. http://plagiarism.pefka.mendelu.cz/files/proceedings_15.pdf; Lašas, A. 2015. Nusirašinėja ir profesūra. *Delfi*, 2015.02.17. <http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/a-lasas-nusirasineja-ir-profesura.d?id=67147398>; Pukenė, R. 2015. Akademikai susipyko: informacija viena, o darbai – du. *Delfi*, 2015.01.30. <http://www.delfi.lt/news/daily/education/akademikai-susipyko-informacija-viena-o-darbai-du.d?id=67042320>. <interaktyvus> [žiūrėta 05 09 2016].
- 17 Cronin, B. 2001. Hyperauthorship: A Postmodern Perversion or Evidence of a Structural Shift in Scholarly Communication Practices? *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 52(7):558-569. p. 563; Huth, E.J. 1986. Irresponsible Authorship and Wasteful Publication. *Annals of Internal Medicine* 104: 257–259; Strange, K. 2008. Authorship: Why not just toss a coin? *American Journal of Physiology Cell Physiology* 295 (3): C567-75; kt.
- 18 Bennett, D.M.; Taylor, D. 2003. Unethical practices in authorship of scientific papers. *Emergency Medicine* 15: 263–270, p. 267; Dotson, B.; Slaughter, R.L. 2011. Prevalence of articles with honorary and ghost authors in three pharmacy journals. *American Journal of Health-System Pharmacy* 68: 1730-1734, p. 1732; Seeman, J.I.; House, M.C. 2010. Influences on Authorship Issues: An Evaluation of Giving Credit. *Accountability in Research* 17 (1): 146–169, p. 147; kt.
- 19 Novelskaitė, A.; kt. 2015. *Mokslinės veiklos etika Lietuvoje. Teorinės, empirinės ir praktinės apibrėžtys mokslinių tyrimų, akademinės autorystės, etikos vadybos ir kituose kontekstuose*. Vilnius: LSTC. p. 277–283.
- 20 Novelskaitė, A.; kt. 2015. *Mokslinės veiklos etika Lietuvoje. Teorinės, empirinės ir praktinės apibrėžtys mokslinių tyrimų, akademinės autorystės, etikos vadybos ir kituose kontekstuose*. Vilnius: LSTC. p. 309-315.

veiksmingesnė yra kovos su atitinkamu pažeidimu priemonė siekiant atrasti veiksmingiausias laikytinas priemones.

2. Metodologinė pastaba

Toliau straipsnyje pristatoma dalies 2014 m. atliktos Lietuvos mokslo bendruomenės apklausos duomenų analizė. Išsami šių duomenų sukaupimo metodologija jau yra aprašyta²¹, todėl čia pateikiama tik papildoma informacija, aktuali vertinant toliau pateikiamus rezultatus. Toliau pristatoma statistinė kiekybinių apklausos duomenų analizė atlikta naudojant SPSS 17.0 paketą. Analizuojant duomenis be tradicinių aprašomųjų statistinių charakteristikų (vidurkiai, std. nuokrypiai siekiant palyginti vidutinius vertinimus), buvo taikomi koreliacinės analizės (neparametriniai Spearman'o rho koeficientai, nes imtis nėra reprezentatyvi) bei tiesinės regresinės analizės (pažingsninis (angl. – *stepwise*) metodas) metodus. Pirmasis iš nurodytų metodų naudotas siekiant atrasti bendras sąsajas tarp netinkamų mokslinio straipsnio autorių sąrašo sudarymo praktikų išdavų ir galimų kovos su tokiomis praktikomis priemonių veiksmingumo vertinimų bei įvertinti jų kryptį ir stiprumą; antrasis analizės metodas naudotas siekiant sukonkretinti veiksmų poveikio kryptis atsakant į klausimus apie tai, kokių netinkamų praktikų išdavų suvokimas suponuoja atitinkamas kovos su tomis praktikomis priemones ir kokios priemonės didina išdavų suvokimą.

3. Lietuvos mokslo bendruomenės apklausos rezultatai

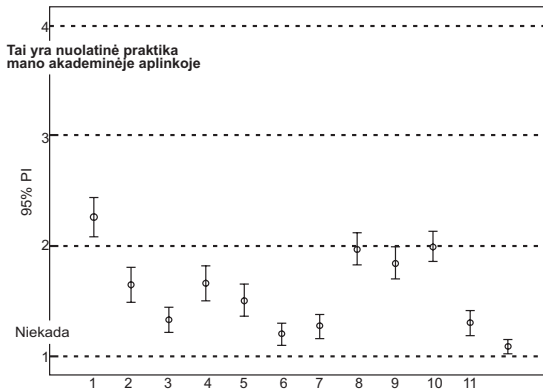
3.1. Susidūrimų su netinkamomis akademinės (mokslinės) autorystės praktikomis dažnumas ir tokių praktikų tipai bei formos

Lietuvos mokslo bendruomenės apklausos rezultatai rodo, kad, mokslinio straipsnio autorių sąrašo sudarymo atveju dažniausiai pastebimas etikos pažeidimo tipas yra tas, jog *į mokslinio straipsnio autorių sąrašą įtraukiamas asmuo (asmenys), tiesiogiai neprisidėjęs ar prisidėjęs nepakankamai prie straipsnio rengimo* (Pav. 1). Šio tipo pažeidimų formos yra kelios: pagal reikalavimą, pagal susitarimą ir pagal nutylėjimą. Kai kuriais atvejais (atvirai ar užuominomis) yra reikalaujama į autorių sąrašą įtraukti asmenis, neprisidėjusius prie jo rengimo; kitais atvejais vadovaujantis „racionali“ (nors ir ydingu) požiūriu tiesiog susitariama, kad bus „keičiamasi“ publikacijomis į sąrašą įtraukiant straipsnio nerengusius asmenis; dar kitais atvejais į straipsnio autorių sąrašą tiesiog nutylėjimo būdu įtraukiami padalinių ar studijų vadovės ar vadovai, nes „taip įprasta“. Visos šios autorystės pažeidimų formos argumentuojamos paprastai: esami mokslinės veiklos vertinimo kriterijai sukuria prielaidas tokioms veikloms. Žvelgiant plačiau, šios individualios „adaptacijos“ prie esamų reikalavimų formos gali būti traktuojamos tiesiog kaip mokslo kultūros charakteristika:

21 Novelskaitė, A.; kt. 2015. *Mokslinės veiklos etika Lietuvoje. Teorinės, empirinės ir praktinės apibrėžtys mokslinių tyrimų, akademinės autorystės, etikos vadybos ir kituose kontekstuose*. Vilnius: LSTC. p. 420–423.

straipsniui simbolizuojant mokslinį pasiekimą ir nesant aiškių sankcijų (ar net prielaidų joms kurti), formuojama tradicija naudotis galia ar tiesiog įprotis jog „taip turi būti“ racionalizuojant poreikį adaptuotis sistemoje. Kaip rodo mokslo organizacijų dokumentų bei interviu su Lietuvos mokslo žurnalų redaktorais analizės rezultatai²², nei mokslo organizacijos, nei mokslo žurnalai šiuo atžvilgiu nėra linkę aktyviai reaguoti į esamą situaciją.

Pav. 1. Susidūrimų su mokslinės autorystės (etikos) pažeidimais dažnumas

Netinkamų autorystės praktikų (pažeidimų) tipai

1. ... į mokslinio straipsnio autorių sąrašą buvo įtrauktas asmuo (asmens), tiesiogiai nepasidėjęs ar prisidėjęs nepakankamai prie straipsnio rengimo?
2. ... į mokslinio straipsnio autorių sąrašą buvo verčiama įrašyti tiesiogiai prie publikuojamo straipsnio rengimo nepasidėjęs asmenį (asmenis), pasinaudojant institucine ar kita galia?
3. ... į mokslinio straipsnio autorių sąrašą buvo neįtrauktas asmuo (asmens), reikšmingai prisidėjęs prie straipsnio rengimo?
4. ... mokslinio straipsnio autorių sąrašas buvo išdėstytas tendencingai, t. y. atsižvelgiant ne į faktinį autorių indėlį rengiant publikuojamą straipsnį, bet pagal autorių galios pozicijas ar kitus su straipsnio rengimu nesusijusius kriterijus?
5. ... buvo daromas spaudimas nepagrįstai gausiai cituoti nurodomą autorių (autorius) ir / arba mokslo leidinį (leidinius)?
6. ... rengiant mokslinį straipsnį buvo sąmoningai ignoruojami tematikoje reikšmingi darbai, autoriai, mokslo leidiniai?
7. ... rengiant mokslo straipsnį svetimo idėjos, mintys, faktai buvo pateikiami kaip savo, nenurodant tikrojo jų šaltinio?
8. ... du ar daugiau publikavimui pateikto mokslinio straipsnio recenzentai pateikė prieštaringas recenzijas?
9. ... publikavimui pateikto mokslinio straipsnio recenzijoje buvo remiamasi išskirtinai asmenine nuomone ir patirtimi, bet ne faktais ar objektyviais kriterijais?
10. ... buvo gauta neišsami, fragmentiška, neaiški publikavimui pateikto mokslinio straipsnio recenzija?
11. ... buvo mėginama daryti įtaką recenzento veiklai nepagrįstai siekiant gauti teigiamą ar neigiamą mokslinio straipsnio recenziją?
12. ... recenzentas atskleidė savo tapatybę straipsnio autoriui (autoriams) ir darė spaudimą būti bendraautoriumi, grasindamas neigiamą recenzija, pažintimi su redaktoriumi, kt.?

Nors apklausoje dalyvavo kritiškai mažas Lietuvos mokslo bendruomenės narių skaičius, vis dėlto visų vertinimui pateiktų (ir iš principo neįvardinant papildomų) pažeidimų atvejais (žr. išrašą po Pav. 1) buvo teigiančių, kad „tai kasdienė praktika mano aplinkoje“. Be abejo, čia reikia pripažinti, kad apklausoje buvo dalyvaujama savanoriškai ir nėra jokios galimybės kalbėti apie tyrimo dalyvių grupės reprezentatyvumą. Tačiau galvoti, kad apklausoje dalyvavo tik tos ir tie mokslo bendruomenės narės ir nariai, kuriems mokslinės

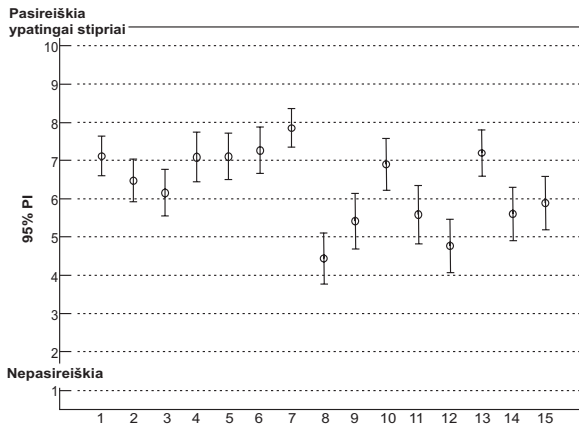
22 Novelskaitė, A.; kt. 2015. *Mokslinės veiklos etika Lietuvoje. Teorinės, empirinės ir praktinės apibrėžtys mokslinių tyrimų, akademinės autorystės, etikos vadybos ir kituose kontekstuose*. Vilnius: LSTC. P. 292–297; p. 297–303.

veiklos etika regisi reikšmingu veiklos aspektu, taip pat nėra pagrindo: apklausos dalyvių komentaruose randama pasisakymų apie tai, kad tirama „problema neegzistuoja“, kad „tiriamas neegzistuojantis reiškinys“ ir pan. Todėl apklausos metu užfiksuotas rezultatas vis tik verčia galvoti, kad pažeidimų apimtys kasdienėse praktikose gali būti žymiai didesnės.

3.2. Netinkamų mokslinio straipsnio autorių sąrašo sudarymo praktikų išdavų stiprumas

Remiantis apklausos rezultatais, stipriausiai pasireiškianti netinkamų autorių sąrašo sudarymo praktikų – to, kad straipsnio autorių sąrašė nurodomi reikšmingai prie jo rengimo neprisidėję asmenys, ar kad tame sąrašė nenurodomi reikšmingai prie jo rengimo prisidėję asmenys, ar kad sąrašė atsiranda asmenys tik dėl to, jog užima vadovaujančias pareigas, ar kad jame atsiranda asmenys dėl susitarimo būti prirašytai ir kartu tikintis analogiško prirašymo prie jų straipsnių, ar kad autorių eilė pateikiama ne pagal indėlį į straipsnio rengimą – išdava yra (7) *faktinių atskirų individų pasiekimų iškraipymas ir sąlygų nesąžiningai konkurencijai sukūrimas* (Pav. 2). Pagal stiprumą nuo to mažai atsilieka individualaus pobūdžio negatyvios išdavos: tokios praktikos (1) *Daro emocinę žalą sąžiningai dirbusiesiems*; (4) *Didina sąžiningai dirbančių nepasitikėjimą mokslo sistema, mokslo reikalingumu*; (5) *Demotyvuoja sąžiningai dirbančiuosius*; (6) *Demoralizuoja sąžiningai dirbančiuosius*. Šios daro tiesioginę neigiamą įtaką fiziniam organizacinės kultūros (taigi ir jos rezultatyvumo) pagrindui – individualiam suvokimui apie tinkamą darbą. Be to, šioje plotmėje pažeidimai taip pat stipriai (10) *Menkina mokslo organizacijos, kurioje palaikomos tokios autorystės praktikos, prestižą*, ir net apskritai (13) *Mažina tarpusavio pasitikėjimą mokslo bendruomenėje*.

Pav. 2. Etiškai netinkamo autorių sąrašo sudarymo praktikų išdavų stiprumas

1. Daro emocinę žalą sąžiningai dirbusiesiems (pvz., nuoskauda, nepasitenkinimas, nusivylimas, kt.).
2. Daro žalą sąžiningai dirbusiųjų statusui (pvz., menkesnis pasitikėjimas jais, nepakankamas gebėjimų įvertinimas institucijoje).
3. Riboja sąžiningai dirbusiųjų karjerą, kilimą hierarchinėmis pozicijomis moksle.
4. Didina sąžiningai dirbančių nepasitikėjimą mokslo sistema, mokslo reikalingumu (pvz., formuoja požiūrį „mokslas dėl mokslo“).
5. Demotyvuoja sąžiningai dirbančiuosius (pvz., talentingus mokslininkus verčia ieškoti kitų (sąžiningų) mokslo institucijų užsienyje arba keisti profesinės veiklos sritį).
6. Demoralizuoja sąžiningai dirbančiuosius (pvz., formuoja požiūrį „viskas galima, jei tik naudinga“).
7. Iškraipo faktinius atskirų individų pasiekimus ir tuo būdu sukuria sąlygas nesąžiningai konkurencijai.
8. Mažina tyrimo rezultatų bei mokslinio straipsnio patikimumą ir validumą, ir taip riboja tyrimų rezultatų panaudojimo praktikoje galimybes.
9. Menkina mokslo žurnalo, kuriame pasitaiko tokie autorystės atvejai, prestižą.
10. Menkina mokslo organizacijos, kurioje palaikomos tokios autorystės praktikos, prestižą.
11. Menkina mokslo srities, kurioje praktikuojamos tokios autorystės formos, prestižą.
12. Trikdo mokslinės informacijos sklaidą ir apriboja mokslinę diskusiją, dėl ko stabdomas ir mokslo progresas.
13. Mažina tarpusavio pasitikėjimą mokslo bendruomenėje.
14. Mažina pasitikėjimą tyrimų rezultatais ir mokslu visuomenėje apskritai.
15. Mažina visuomenės pasitikėjimą mokslo bendruomene kaip profesine grupe.

Įvertinant principinę nuostatą, kad mokslo žinių patikimumas ir objektyvumas nepriklauso nuo jas sugeneruojančio asmens, logiškas rezultatas yra tas, kad, apibendrinta apklausos dalyvių nuomone, silpniausiai netinkamos autorių sąrašo sudarymo praktikos (8) *Mažina tyrimo rezultatų bei mokslinio straipsnio patikimumą ir validumą, ir taip riboja tyrimų rezultatų panaudojimo praktikoje galimybes* ir (12) *Trikdo mokslinės informacijos sklaidą ir apriboja mokslinę diskusiją, dėl ko stabdomas ir mokslo progresas*. Tačiau toks rezultatas sukelia ir tam tikrą įtarimą: ar tikrai visais atvejais nekreipiame dėmesio į tai, kas yra straipsnio autorius?

3.3. Netinkamų akademinės (mokslinės) autorystės praktikų naikinimo priemonės

Kaip rodo Lentelėje 1 pateikti statistiniai duomenys, aiškios ir konkrečios sankcijos, nustačius netinkamos autorystės atvejus, taikomos nacionaliniu lygmeniu (pvz., apribojamos galimybės gauti nacionalinį finansavimą) (teiginys nr. 7 Lentelėje 1) apklausos dalyvių pripažintos veiksmingiausia priemone, galinčia panaikinti ar bent apriboti visas netinkamas autorių sąrašo sudarymo praktikas. Papildomai tai turėtų būti (teiginys nr. 10 Lentelėje 1) *Aiškios ir konkrečios sankcijos, nustačius netinkamos autorystės atvejus, taikomos mokslo žurnalų lygmeniu* (pvz., atsisakymas publikuoti mokslo straipsnius ateityje) bei (teiginys nr. 6 Lentelėje 1) *Autorystės klausimai (iš)sprendžiami mokslininkų ir tyrėjų darbo grupėse* (pvz., vykdam projektą, rengiant bendrą publikaciją). O (teiginys nr. 13 Lentelėje 1) *Papildomų kriterijų* (pvz., citavimas, kitos publikacijos) naudojimas recenzuojant mokslo straipsnius apklausos dalyvių nuomone būtų mažiausiai veiksminga priemonė iš visų įvertintų.

Tokie rezultatai atkreipia dėmesį į kelis mokslo sistemos lygmenis: nacionalinį, kuriame veikia Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba, Švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos mokslo taryba, kt.; mokslo bendruomenės institucijų, kurios tiesiogiai atlieka mokslinės autorystės kontrolės funkcijas, – t. y. mokslo žurnalus; mokslo bendruomenės ir net konkretaus mokslo bendruomenės nario, kaip gebančio realizuoti bendruomenės savireguliacijos procesus.

3.4. Sąsajos tarp netinkamų akademinės (mokslinės) autorystės praktikų išdavų ir praktikų naikinimo priemonių

Koreliacinės tarpusavio sąsajų tarp netinkamų autorių sąrašo sudarymo praktikų išdavų ir tokių praktikų naikinimo priemonių veiksmingumo vertinimų analizės rezultatai rodo (Lentelė 2), jog šių sąsajų struktūros nėra vientisos. Pavyzdžiui, jei tokia priemonė kaip *aiškos ir konkrečios sankcijos, nustatčius netinkamos autorystės atvejus, taikomos mokslo organizacijų lygmeniu*, statistiškai reikšmingai siejasi su visomis vertinimui pateiktomis išdavomis (išskyrus tuo, kad riboja sąžiningai dirbusiųjų karjerą, kilimą hierarchinėmis pozicijomis moksle), tai tokia priemonė kaip *mokslo žurnalų reikalavimas pateikti dokumentą, liudijantį kiekvieno publikuojamo straipsnio autoriaus indėlį rengiant teikiamą publikavimui straipsnį*, statistiškai reikšmingai nesisieja su nei viena vertinta išdava. Toks rezultatas siūlo išvadą: pirmoji iš minėtų priemonių galbūt yra veiksminga siekiant anuliuoti visas galimas išdavas (taigi ir mažinti jas sukeliančio reiškinio pasireiškimo lygmenis); antroji iš minėtųjų jokio poveikio nedaranti priemonė tiesiog nėra paveiki siekiant mažinti čia analizuojamo pažeidimo apimtis. Toks rezultatas yra gana logiškas: šiandien kai kurie mokslo žurnalai reikalauja nurodyti kiekvieno autoriaus indėlį rengiant mokslo straipsnį, tačiau yra savaime suprantama, kad tokį dokumentą visada galima parengti fiktyviai nurodant „reikiamus“ indėlius – tai niekada nėra tikrinama, todėl nėra jokio skirtumo, ar dokumentas teikiamas, ar neteikiamas – būtent autoriai nusprendžia (ar yra tiesiog priversti fiksuoti) sąrašo sudėtį ir eiliškumą. O sankcijos organizacijose (jei tokios būtų) gali būti labai konkrečios: išpėjimai, papeikimai, apribojimai ir kt.

Be to, koreliacinės analizės rezultatai siūlo, kad kitomis gana veiksmingomis priemonėmis siekiant mažinti netinkamo mokslinio straipsnio autorių sąrašo sudarymo praktikų apimtį būtų *aiškus ir konkretus mokslinių kūrinių autorystės apibrėžimas mokslo politikos įgyvendinimo dokumentuose, mokslo draugijų nuostatose, mokslo organizacijų dokumentuose bei mokslo žurnalų reikalavimuose mokslo straipsniams*. Šios priemonės, remiantis tos pačios koreliacinės analizės rezultatais, nebūtų paveikios tais atvejais, kai netinkamos autorių sąrašo praktikos traktuojamos kaip menkinančios mokslo organizacijos, kurioje palaikomos tokios autorystės praktikos, prestižą, demoralizuojančios sąžiningai dirbančiuosius, iškraipančios faktinius atskirų individų pasiekimus ir tuo būdu sukuriančios sąlygas nesąžiningai konkurencijai. Nepaisant to, išdavas gali būti kad stipriau veiktų kitokios priemonės. Mokslo organizacijos prestižo atveju, tikslinga būtų susikoncentruoti į *sukūrimą aiškių ir konkrečių sankcijų, nustatčius netinkamos autorystės atvejus, kurios būtų taikomos skirtingais – nacionaliniu, mokslo draugijų, mokslo organizacijų – lygmenimis*; demoralizacijos ir nesąžiningos konkurencijos sąlygų formavimo atvejais, būtų tikslinga susitelkti į *diskusijas apie sąžiningos autorystės kriterijus ir praktikas mokslo bendruomenėje bei institucinių etikos vadybos sistemų įdiegimą (ar stiprinimą) mokslo institucijose*.

Žvelgiant į sąsajas iš kiek kitokios perspektyvos, tiesinės regresinės analizės rezultatai (Lentelė 3) rodo, kad tokios netinkamų mokslinės publikacijos autorių sąrašo sudarymo praktikų išdavas kaip *mokslinės informacijos sklaidos trikdymas ir apribojimas mokslinės diskusijos, dėl ko stabdomas ir mokslo progresas suvokimas* (kurios pasireiškimas vidu-

tiniai buvo vertinamas žemiau nei kitų išdavų) ir *žalos sąžiningai dirbusiųjų statusui darymas* atsiskleidžia kaip socialinėje realybėje darančios stipriausią poveikį netinkamų praktikų mažinimo priemonių veiksmingumo suvokimui (t. y. teiginiais nr. 12 ir nr. 2 matuotos priemonės išryškėja kaip veiksmingi veiksniai, atitinkamai, septyniuose ir penkiuose regresinės analizės modeliuose Lentelėje 3). Remiantis regresinės analizės rezultatais, šių išdavų suvokimas verčia pripažinti ne tik aukščiau minėtą *aiškaus ir konkretaus mokslinių kūrinių autorystės apibrėžimo skirtingais lygmenimis* poreikį, bet ir atkreipia dėmesį į mokslo žurnalų funkcijas (t. y. *reikalavimus, kad kiekvienas teikiamo publikavimui straipsnio autorius asmeniškai patvirtintų savo indėlį rengiant straipsnį, kad būtų pateikiamas dokumentas, liudijantis kiekvieno publikuojamo straipsnio autoriaus indėlį rengiant teikiamą publikavimui straipsnį; papildomų kriterijų naudojimas recenzuojant mokslo straipsnius*), mokslo bendruomenių galių (t. y. *aiškių ir konkrečių sankcijų, nustačius netinkamos autorystės atvejus, taikymą*) bei pačius bendruomenių narius (t. y. *autorystės klausimų (iš)sprendimą mokslininkų ir tyrėjų darbo grupėse*).

Be to, įdomus ir ganėtinais informatyvus kitas gautas rezultatas: suvokimas to, kad netinkamos autorių sąrašo sudarymo praktikos *mažina tarpusavio pasitikėjimą mokslo bendruomenėje*, veda į tokių priemonių kaip *aiškios ir konkrečios sankcijos, nustačius netinkamos autorystės atvejus, taikomos nacionaliniu mokslo organizacijų lygmeniu* pripažinimą veiksmingomis. Kitaip sakant, čia galima kelti prielaidą, kad žinojimas, jog sankcijos egzistuoja, reiškia tikėjimą, kad bendruomenėje jų bijoma ir todėl nebus pasielgta netinkamai. Taigi sankcijų buvimas tampa sąlyga tarpusavio pasitikėjimo bendruomenėje užtikrinimui. Šis rezultatas indikuoja žemą – prekonvencinį (baimės ir baumės, o ne universalaus teisingumo grįstą²³) Lietuvos mokslo bendruomenės moralinio išsivystymo lygį. Šiame kontekste kuriamas pasitikėjimas yra gana trapus, galbūt pagrįstas kalinio dilema ir egzistuoja tik tol, kol baimė dėl galimų sankcijų nuslopsta, pvz., pastebėjus, jog su kontroliuojančia / baudžiamąja instancija galima susitarti.

Remiantis tiesinių regresijų serijos rezultatais (Lentelė 4), verta atkreipti dėmesį ir į tai, kad tokia priemonė kaip *aiškios ir konkrečios sankcijos, nustačius netinkamos autorystės atvejus, taikomos mokslo organizacijų lygmeniu* (bent statistine prasme) lemia didžiausio skaičiaus (t. y. 7) išdavų (1, 6-8, 10, 12, 13) suvokimą. Tai yra, būtent sankcijos mokslo organizacijose reikšmingai prisidėtų stiprinant suvokimą, kad netinkamos mokslinio straipsnio autorių sąrašo sudarymo praktikos daro emocinę žalą sąžiningai dirbusiems ir juos demoralizuoja, iškraipo faktinius atskirų individų pasiekimus ir tuo būdu sukuria sąlygas nesąžiningai konkurencijai. Be to, tai didintų supratimą, kad klaidinantys autorių sąrašai ne tik mažina tyrimo rezultatų bei mokslinio straipsnio patikimumą ir validumą ir tuo būdu riboja tyrimų rezultatų panaudojimo praktikoje galimybes, trikdo mokslinės informacijos sklaidą ir apriboja mokslinę diskusiją, dėl ko stabdomas ir mokslo progresas, bet ir menkina mokslo organizacijos, kurioje palaikomos tokios autorystės praktikos, prestižą. Taigi, natūraliai mažina tarpusavio pasitikėjimą mokslo bendruomenėje. Apskritai, sankcijų nusistatymas ir paviešinimas organizacijos viduje

23 Kohlberg, L. 1981. *Essays on moral development*, vol. 1: *The Philosophy of moral development*. New York: Harper & Row.

gali būti traktuojamas kaip efektyvi (bent) organizacijos narių švietimo priemonė. Kita vertus, šis rezultatas verčia atkreipti dėmesį į etinių mokslo bendruomenės narių ugdymą ankstyvajame socializacijos akademinėse institucijose etape: situacijų modeliavimas, sąmoningumo didinimas apie netinkamos autorystės pasekmes individui, organizacijai ir visuomenei galėtų būti ne mažiau efektyvios prevencijos priemonės.

Tą teigti leidžia regresinės analizės rezultatai apie *institucinių etikos vadybos sistemų įdiegimo mokslo institucijose* poveikį netinkamos autorystės išdavoms. Šios susijusios tiek su individualiais (t. y. emocinės žalos sąžiningai dirbusiesiems darymas, jų demotyvacija), tiek su mokslo sritimis (t. y. mokslo srities, kurioje praktikuojamos tokios autorystės formos, prestižo menkinimas), tiek su mokslo bendruomene (t. y. mažina tarpusavio pasitikėjimą mokslo bendruomenėje) ir jos pozicija visuomenėje (t. y. mažina visuomenės pasitikėjimą mokslo bendruomene kaip profesine grupe).

Taip pat ir *aiškus ir konkretus mokslinių kūrinių autorystės apibrėžimas mokslo politikos įgyvendinimo dokumentuose bei mokslo draugijų nuostatose* kaip šios srities pažeidimus mažinanti priemonė stiprina galimų / esamų išdavų suvokimą. Įdomu pastebėti, kad autorystės apibrėžimas nacionaliniu lygmeniu laikytinas paveikesniu didinant bendrą suvokimą ne tik tokių jau aukščiau minėtų išdavų kaip kad sąžiningai dirbančiųjų demotyvacija ir mokslo srities, kurioje praktikuojamos tokios autorystės formos, prestižo menkinimas, bet ir tai, kad netinkamos autorių sąrašo sudarymo praktikos mažina tyrimo rezultatų bei mokslinio straipsnio patikimumą ir validumą ir tuo būdu riboja tyrimų rezultatų panaudojimo praktikoje galimybes, apskritai menkina mokslo žurnalo, kuriame pasitaiko tokie autorystės atvejai, prestižą. Taigi autorystės apibrėžimas nacionaliniu (makro) lygmeniu užakcentuoja institucinio lygio išdavų suvokimą. O apibrėžimas mokslo draugijose (taigi – bendruomenės lygmeniu) laikytinas paveikesniu suvokiant neigiamas netinkamą praktikų išdavus individų lygmeniu. Tai didintų suvokimą, kad praktikos daro žalą sąžiningai dirbusiųjų statusui, riboja sąžiningai dirbusiųjų karjerą, kilimą hierarchinėmis mokslo pozicijomis ir apskritai trikdo mokslinės informacijos sklaidą ir apriboja mokslinę diskusiją, dėl ko stabdomas ir mokslo progresas.

Per šių duomenų prizmę žvelgiant į mokslo statusą visuomenėje apskritai, regresinės analizės rezultatai nurodo labai konkrečiai: tokia priemonė, kaip *aiškus ir konkretus mokslinių kūrinių autorystės apibrėžimas mokslo žurnalų reikalavimuose mokslo straipsniams* paveiki kovoti su tuo, jog netinkamos autorių sąrašo sudarymo praktikos mažina pasitikėjimą tyrimų rezultatais ir mokslu visuomenėje apskritai ir mažina visuomenės pasitikėjimą mokslo bendruomene kaip profesine grupe.

Išvados

Trumpai apibendrinant čia pateiktos statistinės analizės rezultatus galima konstatuoti, jog į straipsnio autorių sąrašą įtraukiami tinkamai prie jo rengimo neprisidėję asmenys, yra vienas dažniausiai apklausos dalyvių pastebimų etikos pažeidimų mokslinės autorystės plotmėje tipų Lietuvoje. Šio pažeidimo formos keleriopos: priverstinai, sutartinai, „pagal tradiciją“, kai trūksta žinių. Nors apklausoje dalyvavę mokslo bendruomenės narės ir nariai dažniausiai buvo linkę kaltinti esamą mokslinės veiklos vertinimo sistemą

ir kritikuoti etikos principų formalizavimo poreikį, vis dėlto kitose šalyse randami pavyzdžiai verčia atkreipti dėmesį į Lietuvos mokslo erdvėje veikiančių organizacijų kultūrų ydingumą ir galimybes transformuoti jas pasinaudojant vadybiniais instrumentais ir priemonėmis (čia: etikos kodeksais ir komitetų veikla, mokymais, etikos auditais, kt.).

Be to, remiantis apklausos duomenimis, reikia pripažinti, kad tinkamų autorystės praktikų apibrėžimas ir sankcijų už netinkamas autorystės praktikas nustatymas – tai dvi tikėtinais veiksmingiausios priemonės siekiant užtikrinti, kad mokslinių straipsnių autorių sąrašas būtų sudaromas tinkamai (t. y. įtraukiant į sąrašą visus įnešusius reikiamą indėlį ir neįtraukiant į jį tokio indėlio neįnešusių). Be to, apklausos rezultatai rodo, kad skirtingais lygmenimis taikomos priemonės Lietuvos mokslo bendruomenėje gali turėti ir skirtingus poveikius: jei šiose plotmėse individas ir jo būseną traktuojama svarbesniais, tai praktikų apibrėžimus turėtų skleisti bendruomenė; jei svarbesniais laikomi moksliniai rezultatai – tai apibrėžimus tikslinga fiksuoti nacionaliniu mastu. Tačiau sankcijos už netinkamas praktikas vis dėlto, tikėtina, veiksmingiausios yra tada, kai taikomos organizacijose, t. y. instituciniu lygmeniu. Todėl šiuo požiūriu svarbu, kad galimos sankcijos būtų aiškiai apibrėžtos organizacijos etikos kodekse ir kitose tvarkose, reglamentuojančiose organizacijos ir darbuotojų santykius.

Žvelgiant plačiau, rezultatus reiktų vertinti tame kontekste, jog nacionaliniu mokslo sistemos lygmeniu veikia Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba (toliau – AEPKT), Švietimo ir mokslo ministerija (toliau – ŠMM), Lietuvos mokslo taryba (toliau – LMT), kt. Pirmoji iš įvardintų institucijų ir yra ta, kuri, turėdama sankcijų įvardinimo teisę, turėtų ne tik plačiau viešinti institucijos egzistavimo faktą (tarp apklausos dalyvių pasitaikė nežinančių apie tokios institucijos egzistavimą) bei bendruomenei pateikti reikiamus apibrėžimus ir tinkamų praktikų standartų aprašymus (taip užpildant (beveik) tuščią informacijos nišą ir sukuriant standartus orientavimuisi), bet ir plačiau viešinti savo veiklos rezultatus. Tarnybos atliktų tyrimų, išnagrinėtų skundų ir jų rezultatų skelbimas, kitos veiklos viešinimas bendruomenėje didintų nusižengimų prevencijos efektyvumą. Taip pat nacionaliniu lygmeniu veikianti ŠMM turėtų viešai skelbti savo poziciją mokslinės veiklos ir akademinės autorystės etikos atžvilgiu. (Pavyzdžiui, siekiant atsakingo mokslo idėjų sklaidos pabrėžti etikos svarbą vykdant mokslines veiklas ir taikant mokslo rezultatus praktikoje.) Ypač todėl, kad šios institucijos veiklos aprėptis yra ne tik mokslas, bet ir švietimas; taigi ir išankstinė socializacija moksle.

Be to, apsvarstant nacionaliniu lygmeniu galimus netinkamos autorystės praktikų skaičiaus mažinimo būdus, į viešąjį mokslinės veiklos etikos diskursą turėtų aktyviau įsitraukti ir aukščiausio lygio nacionalinės mokslo organizacijos – LMT, Lietuvos mokslų akademija (toliau – LMA) – ir savo kompetencijų ribose skelbti apibrėžtis, standartus vykdant atskiras veiklas. Abiejų šių nacionaliniu mastu reprezentacinių mokslo institucijų vieša pozicija mokslinės veiklos ir akademinės autorystės etikos atžvilgiu užtikrintų tam tikro lygio prevenciją ir atliktų švietėjišką funkciją. Be to, įvertinant faktines LMT galimybes, institucijos pozicija mokslinės veiklos atžvilgiu turėtų transformuotis į konkrečius veiksmus (pvz.: projektų vertinimo kriterijų redakcijos užakcentuojant etikos klausimus ir kritiškai įvertinant planuojamų publikacijų ir kitų rezultatų apimtis; etiškų praktikų standartų nustatymas; sankcijų už netinkamas autorystės praktikas konkreti-

zavimas ne tik tyrėjoms ir tyrėjams, bet ir ekspertėms ir ekspertams (atsižvelgiant į tai, kad „dvigubai-aklas“ recenzavimas Lietuvoje sunkiai įmanomas); kt.). Būtent LMT yra pagrindinė institucija Lietuvoje, pajėgi (su)valdyti galimų netinkamų autorystės praktikų srautus ne tik suformuojant tinkamus mokslinių publikacijų standartus, bet ir (su)kontroliuojant kitas autorystės sričiai priskirtinas praktikas (projektų paraiškos, ekspertiniai vertinimai, kt.).

Taigi dėmesys mokslinės veiklos ir akademinės autorystės etikai Lietuvoje turėtų būti pagrįstas pirmiausia nacionalinio lygio institucijų įsipareigojimais. AEPKT egzistavimas nesant įsipareigojusioms kitoms mokslo sistemoje veikiančioms institucijoms gali pasirodyti fragmentiška iniciatyva ir funkcionuoti tik kaip ta institucija, į kurią kreipiamasi „paskutiniu atveju“. Norimam rezultatui pasiekti reikalinga visuotinė sistema, apimanti ne tik kontroliavimą ir sankcionavimą, bet ir švietimą, konsultavimą. Taigi pirmasis tikslinis žingsnis būtų elementarus: reikiamų dokumentų sukūrimas, informacijos susistemimas ir tinkamas jos viešinimas.

1. Lentelė. Priemonių, naikinančių / ribojančių netinkamas mokslinio straipsnio autorių sąrašo sudarymo praktikas, vertinimas

	... nurodomi reikšmingai prie jo rengimo neprisidėję asmenys?		... nenurodomi, reikšmingai prie jo rengimo prisidėję asmenys?		... atsiranda asmenys tik dėl to, jog užima vadovaujancias pareigas?		... atsiranda asmenys rezultate sutarimo būti prirašytais ir kartu tilkintis analogiško prirašymo prie jų straipsnių?		... autorių eilė pateikiama ne pagal indėlių straipsnio rengimą?	
	Vidurkis	Std. nuokr.	Vidurkis	Std. nuokr.	Vidurkis	Std. nuokr.	Vidurkis	Std. nuokr.	Vidurkis	Std. nuokr.
1.	4,84	3,634	5,45	3,730	5,25	3,646	4,70	3,698	4,56	3,537
2.	5,31	3,486	5,83	3,614	5,77	3,470	5,18	3,536	4,92	3,468
3.	4,70	3,332	4,93	3,447	4,61	3,278	4,64	3,407	4,28	3,290
4.	5,27	3,276	5,55	3,390	5,28	3,260	5,02	3,364	4,71	3,334
5.	6,03	3,286	5,80	3,467	5,55	3,421	5,28	3,544	5,62	3,439
6.	6,67	3,266	6,30	3,556	6,17	3,574	6,13	3,649	6,34	3,510

7.	Aiškios ir konkrečios sankcijos, nustatius netinkamos autorystės atvejus, taikomos nacionaliniu lygmeniu (pvz., apriojamos galimybės gauti nacionalinį finansavimą).	7,12	3,303	7,07	3,378	7,23	3,248	6,54	3,551	6,10	3,691
8.	Aiškios ir konkrečios sankcijos, nustatius netinkamos autorystės atvejus, taikomos mokslo draugijų lygmeniu (pvz., nutraukiama narystė).	4,98	3,692	4,71	3,607	4,72	3,686	4,57	3,689	4,41	3,659
9.	Aiškios ir konkrečios sankcijos, nustatius netinkamos autorystės atvejus, taikomos mokslo organizacijų lygmeniu (pvz., sankcijos, analogiškos taikomoms kitiems mokslinių tyrimų etikos pažeidimams).	6,02	3,264	5,82	3,409	5,79	3,265	5,67	3,417	5,35	3,408
10.	Aiškios ir konkrečios sankcijos, nustatius netinkamos autorystės atvejus, taikomos mokslo žurnalų lygmeniu (pvz., atisakymas publikuoti mokslo straipsnius ateityje).	6,37	3,362	6,35	3,388	6,31	3,321	5,92	3,546	5,72	3,524
11.	Mokslo žurnalų reikalavimas pateikti komentą, liudijantį kiekvieno publikuojamo straipsnio autoriaus indėlį rengiant teikiamą publikavimui straipsnį.	4,30	3,340	4,07	3,388	4,24	3,357	4,23	3,472	4,18	3,475
12.	Mokslo žurnalų reikalavimas, kad kiekvienas teikiamo publikavimui straipsnio autorius asmeniškai patvirtintų savo indėlį rengiant straipsnį.	4,63	3,475	4,46	3,490	4,54	3,417	4,18	3,472	4,25	3,501
13.	Papildomų kriterijų (pvz., citavimas, kitos publikacijos) naudojimas recenzuojant mokslo straipsnius.	3,03	2,951	3,15	3,067	3,07	3,045	2,99	3,090	2,84	2,861
14.	Mokymai ir kitokios informacijos apie sąžiningos autorystės kriterijus ir praktikas sklaida.	4,55	3,194	4,46	3,205	4,33	3,175	4,42	3,235	4,29	3,217
15.	Diskusijos apie sąžiningos autorystės kriterijus ir praktikas mokslo bendruomenėje.	5,12	3,201	5,05	3,261	4,88	3,270	5,05	3,309	4,60	3,212
16.	Periodiškas autorystės praktikų tikrinimas, siekiant patikrinti, ar laikomasi sąžiningos autorystės kriterijų.	5,07	3,486	4,95	3,530	4,95	3,392	4,68	3,583	4,67	3,479
17.	Institucinių etikos vadymos sistemų įdiegimas mokslo institucijose.	5,00	3,528	4,84	3,538	4,84	3,505	4,76	3,545	4,54	3,466

2. Lentelė. Autorių sąrašo sudarymas įtraukiant (pakankamo) indėlio neįnešusių pavardes. Ryšių stiprumas tarp išdavų stiprumo ir poveikio priemonių tinkamumo vertinimų.

		Galimos poveikio priemonės																
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1	Netinkamų mokslinio straipsnio autorių sąrašo sudarymo išdavos	217	304	371	322	314	120	328	303	370	173	034	117	124	164	240	218	326
2		281	364	414	281	395	331	193	201	228	178	198	228	158	213	258	147	247
3		228	287	353	234	238	100	219	181	202	105	122	056	244	279	157	249	146
4		063	220	227	288	195	138	280	179	259	044	-058	143	-014	156	218	205	195
5		226	336	315	336	312	143	304	319	308	066	077	264	133	131	285	208	324
6		-057	040	133	165	226	116	315	198	252	152	-061	031	-009	128	290	102	223
7		060	183	216	200	106	165	202	207	294	-013	-056	219	005	225	328	063	223
8		258	339	257	293	314	-021	201	299	318	293	062	213	271	-062	-054	209	180
9		172	323	279	239	364	134	221	265	292	271	164	228	104	-046	-067	145	169
10		008	139	157	123	165	184	332	231	353	150	029	078	002	122	195	139	179
11		208	358	247	286	323	138	303	189	315	136	027	233	161	101	010	243	495
12		267	458	433	452	443	008	214	372	368	292	215	307	387	063	041	235	302
13		149	254	245	351	286	231	449	388	562	219	096	177	195	223	292	279	348
14		241	365	357	331	367	-003	306	301	300	134	142	193	089	104	109	284	243
15		218	314	354	307	394	105	268	271	250	195	116	238	164	105	146	290	321

Netinkamų mokslinio straipsnio autorių sąrašo sudarymo išdavos

1. Daro emociinę žalą sąžiningai dirbusiems (pvz., nuoskauda, nepasitenkinimas, nusivylimas, kt.).
2. Daro žalą sąžiningai dirbusiųjų statusui (pvz., menkesnis pastatėjimas jais, nepakankamas gebėjimų įvertinimas institucijoje).
3. Riboja sąžiningai dirbusiųjų karjerą, kilimą hierarchinėmis pozicijomis moksle.
4. Didina sąžiningai dirbančių nepasitikėjimą mokslo sistema, mokslo reikalingumu (pvz., formuoja pozityvią „mokslo dėl mokslo“).

Galimos poveikio priemonės

1. Aiškus ir konkretus mokslinių kūrinių autorystės apibrėžimas įstatymuose ir kituose nacionaliniuose teisės aktuose (pvz., autoriinių teisių įstatyme).
2. Aiškus ir konkretus mokslinių kūrinių autorystės apibrėžimas mokslo politikos įgyvendinimo dokumentuose (pvz., Švietimo ir mokslo ministerijos dokumentuose, Lietuvos mokslo tarybos dokumentuose).
3. Aiškus ir konkretus mokslinių kūrinių autorystės apibrėžimas mokslo draugijų nuostatuose (pvz., Lietuvos mokslininkų sąjungos Etikos kodekse, mokslo draugijų dokumentuose).
4. Aiškus ir konkretus mokslinių kūrinių autorystės apibrėžimas mokslo organizacijų dokumentuose (pvz., Etikos kodeksuose, specialiose taisyklėse, reikalavimuose atestacijai, kt.).

5. Demotyvuoja sąžiningai dirbančiuosius (pvz., talentingus mokslininkus verčia ieškoti kitų (sąžiningų) mokslo institucijų užsienyje arba keisti profesinės veiklos sritį). 6. Demoralizuoja sąžiningai dirbančiuosius (pvz., formuoja požiūrį „viskas galima, jei tik naudinga“). 7. Iškraipo faktinius atskirų individų pasiekimus ir tuo būdu sukuria sąlygas nesąžiningai konkurencijai. 8. Mažina tyrimo rezultatų bei mokslinio straipsnio patikimumą ir validumą, ir taip riboja tyrimų rezultatų panaudojimo praktikoje galimybes. 9. Menkina mokslo žurnalo, kuriame pasitaiko tokie autorystės atvejai, prestižą. 10. Menkina mokslo organizacijos, kurioje palaikomos tokios autorystės praktikos, prestižą. 11. Menkina mokslo srities, kurioje praktikuojamos tokios autorystės formos, prestižą. 12. Trikdo mokslinės informacijos sklaidą ir apriboja mokslinę diskusiją, dėl ko stabdomas ir mokslo progresas. 13. Mažina tarpusavio pasitikėjimą mokslo bendruomenėje. 14. Mažina pasitikėjimą tyrimų rezultatais ir mokslu visuomenėje apskritai. 15. Mažina visuomenės pasitikėjimą mokslo bendruomene kaip profesine grupe.	5. Aiškus ir konkretus mokslinių kūrinių autorystės apibrėžimas mokslo žurnalu reikalavimuose mokslo straipsniams. 6. Autorystės klausimai (iš)sprendžiami mokslininkų ir tyrėjų darbo grupėse (pvz., vykdamat projektą, rengiant bendrą publikaciją). 7. Aiškios ir konkrečios sankcijos, nustatius netinkamos autorystės atvejus, finansavimą). 8. Aiškios ir konkrečios sankcijos, nustatius netinkamos autorystės atvejus, taikomos mokslo draugijų lygmeniu (pvz., nutraukiama narystė). 9. Aiškios ir konkrečios sankcijos, nustatius netinkamos autorystės atvejus, taikomos mokslo organizacijų lygmeniu (pvz., sankcijos, analogiškos taikomoms kitiems mokslinių tyrimų etikos pažeidimams). 10. Aiškios ir konkrečios sankcijos, nustatius netinkamos autorystės atvejus, taikomos mokslo žurnalu lygmeniu (pvz., atsisakymas publikuoti mokslo straipsnius ateityje). 11. Mokslo žurnalu reikalavimas pateikti dokumentą, liudijantį kiekvieno publikuojamo straipsnio autoriaus indėlį rengiant teikiamą publikavimui straipsnį. 12. Mokslo žurnalu reikalavimas, kad kiekvienas teikiamas publikavimui straipsnio autorius asmeniškai patvirtintų savo indėlį rengiant straipsnį. 13. Papildomų kriterijų (pvz., citavimas, kitos publikacijos) naudojimas recenzuojant mokslo straipsnius. 14. Mokymai ir kitokios informacijos apie sąžiningos autorystės kriterijus ir praktikas sklaida. 15. Diskusijos apie sąžiningos autorystės kriterijus ir praktikas mokslo bendruomenėje. 16. Periodiškas autorystės praktikų tikrinimas, siekiant patikrinti, ar laikomasi sąžiningos autorystės kriterijų. 17. Institucinių etikos vadymų sistemų įdiegimas mokslo institucijose.

** koreliacija statistiškai reikšminga 0.01 lygmeniu (2-pusė), * koreliacija statistiškai reikšminga 0.05 lygmeniu (2-pusė).

3. Lentelė. Autorių sąrašo sudarymas įtraukiant (pakankamo) indėlio neįnešusių pavardes. Išdavų poveikis priemonėms.

Priklausomas kintamasis (poveikio priemonės)	Nepriklausomi kintamieji (netinkamų praktikų išdavos)	Nestandardizuoti koeficientai		Standartizuoti koeficientai	Stat. reikšm.	Modelio stiprumas (R ² _{Adj.})
		B	Std. paklaida			
1. Aiškūs ir konkretūs mokslinių kūrinių autorystės apibrėžimas įstatymuose ir kituose nacionaliniuose teisės aktuose (pvz., autorinių teisių įstatyme).	(Konstanta)	3,174	,632		5,019 ,000	0,096
	8. Mažina tyrimo rezultatų bei mokslinio straipsnio patikimumą ir validumą, ir tuo būdu riboja tyrimų rezultatų naudojimo praktikoje galimybes.	,342	,108	,327	3,175 ,002	
2. Aiškūs ir konkretūs mokslinių kūrinių autorystės apibrėžimas mokslo politikos įgyvendinimo dokumentuose (pvz., švietimo ir mokslo ministerijos dokumentuose, Lietuvos mokslo tarybos dokumentuose).	(Konstanta)	1,869	,785		2,380 ,020	0,226
	12. Trikdė mokslinės informacijos sklaidą ir apriboja mokslinę diskusiją, dėl ko stabdomas ir mokslo progresas.	,328	,112	,329	2,919 ,005	
3. Aiškūs ir konkretūs mokslinių kūrinių autorystės apibrėžimas mokslo draugijų nuostatose (pvz., Lietuvos mokslininkų sąjungos Etikos kodekse, mokslo draugijų dokumentuose).	2. Daro žalą sąžiningai dirbusių studentui (pvz., menkesnis pasitikėjimas jais, nepakankamas gebėjimų įvertinimas institucijoje).	,255	,122	,235	2,084 ,040	
	(Konstanta)	1,434	,747		1,919 ,058	0,227
4. Aiškūs ir konkretūs mokslinių kūrinių autorystės apibrėžimas mokslo organizacijų dokumentuose (pvz., Etikos kodeksuose, specialiose taisyklėse, reikalavimuose atestacijai, kt.).	12. Trikdė mokslinės informacijos sklaidą ir apriboja mokslinę diskusiją, dėl ko stabdomas ir mokslo progresas.	,296	,107	,314	2,761 ,007	
	2. Daro žalą sąžiningai dirbusių studentui (pvz., menkesnis pasitikėjimas jais, nepakankamas gebėjimų įvertinimas institucijoje).	,261	,117	,253	2,225 ,029	
	(Konstanta)	3,191	,557		5,724 ,000	0,195
	12. Trikdė mokslinės informacijos sklaidą ir apriboja mokslinę diskusiją, dėl ko stabdomas ir mokslo progresas.	,422	,091	,452	4,646 ,000	

5. Aiškūs ir konkretūs mokslinių kūrinio autorystės apibrėžimas mokslinių žurnalų reikalavimuose mokslo straipsniams.	(Konstanta) 12. Trikdė mokslinės informacijos sklaidą ir apriboja mokslinę diskusiją, dėl ko stabdomas ir mokslo progresas. 2. Daro žalą sąžiningai dirbusiųjų statusui (pvz., menkesnis pasitikėjimas jais, nepakankamas gebėjimų įvertinimas institucijoje).	2,611 ,742	3,521 ,001	0,232
6. Autorystės klausimai (iš)sprendžiami mokslininkų ir tyrėjų darbo grupėse (pvz., vykdant projektą, rengiant bendrą publikaciją).	(Konstanta) 2. Daro žalą sąžiningai dirbusiųjų statusui (pvz., menkesnis pasitikėjimas jais, nepakankamas gebėjimų įvertinimas institucijoje).	4,589 ,797	5,761 ,000	0,075
7. Aiškios ir konkrečios sankcijos, nustatius netinkamos autorystės atvejus, taikomos nacionaliniu lygmeniu (pvz., apribojamos galimybės gauti nacionalinį finansavimą).	(Konstanta) 13. Mažina tarpusavio pasitikėjimą mokslo bendruomenėje.	3,632 ,931	3,901 ,000	0,155
8. Aiškios ir konkrečios sankcijos, nustatius netinkamos autorystės atvejus, taikomos mokslo draugijų lygmeniu (pvz., nutraukiama narystė).	(Konstanta) 12. Trikdė mokslinės informacijos sklaidą ir apriboja mokslinę diskusiją, dėl ko stabdomas ir mokslo progresas.	2,751 ,653	4,214 ,000	0,148
9. Aiškios ir konkrečios sankcijos, nustatius netinkamos autorystės atvejus, taikomos mokslo organizacijų lygmeniu (pvz., sankcijos, analogiškos taikomos kitiems mokslinių tyrimų etikos pažeidimams).	(Konstanta) 13. Mažina tarpusavio pasitikėjimą mokslo bendruomenėje.	,965 ,835	1,156 ,251	0,331
10. Aiškios ir konkrečios sankcijos, nustatius netinkamos autorystės atvejus, taikomos mokslo žurnalų lygmeniu (pvz., atsisakymas publikuoti mokslo straipsnius ateityje).	(Konstanta) 9. Menkina mokslo žurnalo, kuriame pasitaiko tokie autorystės atvejai, prestižą.	4,581 ,676	6,780 ,000	0,090
			3,048 ,003	,317

11. Mokslo žurnalų reikalavimas pateikti dokumentą, liudijantį kiekvieno publikuojamo straipsnio autoriaus indėlį rengiant teikiamą publikavimui straipsnį.	(Konstanta) 2. Daro žalą sąžiningai dirbusiųjų statusui (pvz., menkesnis pasitikejimas jais, nepakankamas gebėjimų įvertinimas institucijoje).	2,438 ,264	,820 ,110	2,971 ,004 2,400 ,019	0,055
12. Mokslo žurnalų reikalavimas, kad kiekvienas teikiamo publikavimui straipsnio autorius asmeniškai patvirtintų savo indėlį rengiant straipsnį.	(Konstanta) 12. Trikdo mokslinės informacijos sklaidą ir apriboja mokslinę diskusiją, dėl ko stabdomas ir mokslo progresas.	2,908 ,332	,641 ,103	4,540 ,000 3,224 ,002	0,104
13. Papildomų kriterijų (pvz., citavimas, kitos publikacijos) naudojimas recenzuojant mokslo straipsnius.	(Konstanta) 12. Trikdo mokslinės informacijos sklaidą ir apriboja mokslinę diskusiją, dėl ko stabdomas ir mokslo progresas. 14. Mažina pasitikejimą tyrimų rezultatais ir mokslo visuomenėje apskritai.	2,099 ,476 -,253	,597 ,116 ,115	3,516 ,001 4,120 ,000 -2,190 ,031	0,163
14. Mokymai ir kitokios informacijos apie sąžiningos autorystės kriterijus ir praktikas sklaidą.	(Konstanta) 3. Riboja sąžiningai dirbusiųjų karjerą, kilimą hierarchinėmis pozicijomis moksle.	2,974 ,252	,740 ,102	4,021 ,000 2,473 ,015	0,058
15. Diskusijos apie sąžiningos autorystės kriterijus ir praktikas mokslo bendruomenėje.	(Konstanta) 1. Daro emocinę žalą sąžiningai dirbusiesiems (pvz., nuoskauda, nepasitenkinimas, nusivylimas, kt.). 8. Mažina tyrimo rezultatų bei mokslo straipsnio patikimumą ir validumą, ir tuo būdu riboja tyrimų rezultatų naudojimo praktikoje galimybes.	2,929 ,465 -,248	,866 ,122 ,104	3,383 ,001 3,802 ,000 -2,393 ,019	0,135
16. Periodiškas autorystės praktikų tikrinimas, siekiant patikrinti, ar latakamsi sąžiningos autorystės kriterijų.	(Konstanta) 15. Mažina visuomenės pasitikejimą mokslo bendruomene kaip profesine grupe.	3,277 ,292	,744 ,104	4,403 ,000 2,806 ,006	0,076

17. Institucinių etikos vadybos sistemų įdiegimas mokslo institucijose.	(Konstanta) 11. Menkina mokslo srities, kurioje praktikuojamos tokios autorystės formos, prestižą. 9. Menkina mokslo žurnalo, kuriame paskaito tokie autorystės atvejai, prestižą.	2,735 ,681	4,019 ,000	0,276
		,642 ,116	5,544 ,000	
		-,265 ,120	-2,201 ,031	

4. Lentelė. Autorių sąrašo sudarymas įtraukiant (pakankamo) indelio neįnešusių pavardes. Priemonių poveikis išdavoms.

Priklausomas kintamasis (netinkamų praktikų išdavos)	Nepriklausomi kintamieji (poveikio priemonės)	Standartizuoti koeficientai		Stat. reikšm. t	Modelio stiprumas (R ² _{Adj.})
		B	Beta		
1. Daro emocinę žalą sąžiningai dirbusiems (pvz., nuoskauda, nepasitenkinimas, nuosivylimas, kt.). 2. Daro žalą sąžiningai dirbusių statusui (pvz., menkesnis pasitikėjimas jais, nepažinomas gebėjimų įvertinimas institucijoje). 3. Aiškus ir konkretus mokslinių kūriniių autorystės apibrėžimas mokslo draugijų nuostatose (pvz., Lietuvos mokslininkų sąjungos Etikos kodekse, mokslo draugijų dokumentuose). 17. Institucinių etikos vadybos sistemų įdiegimas mokslo institucijose.	(Konstanta) 9. Aiškios ir konkrečios sankcijos, nuostaičius netinkamos autorystės atvejus, taikomos mokslo organizacijų lygmeniu (pvz., sankcijos, analogiškos taikomoms kitiems mokslinių tyrimų etikos pažeidimams). 3. Aiškūs ir konkretus mokslinių kūriniių autorystės apibrėžimas mokslo draugijų nuostatose (pvz., Lietuvos mokslininkų sąjungos Etikos kodekse, mokslo draugijų dokumentuose).	3,594 ,680		5,285 ,000	0,305
		,263 ,101	,279	2,612 ,011	
		,266 ,092	,293	2,880 ,005	
	,190 ,091	,212	2,096 ,039		
	4,841 ,567		8,532 ,000		
	,406 ,098	,429	4,119 ,000	0,174	

3. Riboja sąžiningai dirbusiųjų karjerą, kilimą hierarchinėmis pozicijomis moksle.	(Konstanta) 3. Aiškus ir konkretus mokslinių kūriniių autorystės apibrėžimas mokslo draugijų nuostatose (pvz., Lietuvos mokslininkų sąjungos Etikos kodekse, mokslo draugijų dokumentuose).	4,661 ,569		8,188 ,000	0,162
4. Didina sąžiningai dirbančių nepasitikėjimą mokslo sistema, mokslo reikalingumu (pvz., formuoja požiūrį „mokslas dėl mokslo“).	(Konstanta) 4. Aiškus ir konkretus mokslinių kūriniių autorystės apibrėžimas mokslo organizacijų dokumentuose (pvz., Etikos kodeksuose, specialiose taisyklėse, reikalavimuose atestacijai, kt.). 15. Diskusijos apie sąžiningos autorystės kriterijus ir praktikas mokslo bendruomenėje.	5,284 ,712	,341	7,425 ,000	0,175
5. Demotyvuoja sąžiningai dirbančiuosius (pvz., talentingus mokslininkus verčia iškoti kitų (sąžiningų) mokslo institucijų užsienyje arba keisiti profesinės veiklos sritį).	(Konstanta) 2. Aiškus ir konkretus mokslinių kūriniių autorystės apibrėžimas mokslo politikos įgyvendinimo dokumentuose (pvz., Svetimo ir mokslo ministerijos dokumentuose, Lietuvos mokslo tarybos dokumentuose). 17. Institucinių etikos vadybos sistemų įdiegimas mokslo institucijose.	4,987 ,627	,346	7,949 ,000	0,221
6. Demoralizuoja sąžiningai dirbančiuosius (pvz., formuoja požiūrį „viskas galima, jei tik naudinga“).	(Konstanta) 9. Aiškios ir konkrečios sankcijos, nuostaičius netinkamos autorystės atvejus, taikomos mokslo organizacijų lygmeniu (pvz., sankcijos, analogiškos taikomoms kitiems mokslinių tyrimų etikos pažeidimams).	5,825 ,661	,358	8,818 ,000	0,117
3,962 ,000	,416	,391 ,099		3,353 ,001	2,789 ,007
3,321 ,001					

<p>7. Iškraipo faktinius atskirų individų pastekimus ir tuo būdu sukuria sąlygas nesąžiningai konkurencijai.</p>	<p>(Konstanta)</p> <p>9. Aiškios ir konkrečios sankcijos, nu-stačius netinkamos autorystės atvejus, taikomos mokslo organizacijų lygmeniu (pvz., sankcijos, analogiškos taikomoms kitiems mokslinių tyrimų etikos pažeidimams).</p> <p>12. Mokslo žurnalų reikalavimas, kad kiekvienas teikiamas publikavimui straipsnio autorius asmeniškai patvirtintų savo indėlį rengiant straipsnį.</p> <p>10. Aiškios ir konkrečios sankcijos, nu-stačius netinkamos autorystės atvejus, taikomos mokslo žurnalų lygmeniu (pvz., atsisakymas publikuoti mokslo straipsnius ateietyje).</p>	<p>6,413 ,665</p> <p>,406 ,107</p> <p>,259 ,091</p> <p>-,263 ,109</p>	<p>,477</p> <p>,320</p> <p>-,321</p>	<p>9,650 ,000</p> <p>3,791 ,000</p> <p>2,849 ,006</p> <p>-,2,411 ,018</p>	<p>0,224</p>
<p>8. Mažina tyrimo rezultatų bei mokslinio straipsnio patikimumą ir validumą, ir tuo būdu riboja tyrimų rezultatų panaudojimo praktikoje galimybes.</p>	<p>(Konstanta)</p> <p>2. Aiškus ir konkretus mokslinių kūriniių autorystės apibrėžimas mokslo politikos įgyvendinimo dokumentuose (pvz., Svetimo ir mokslo ministerijos dokumentuose, Lietuvos mokslo tarybos dokumentuose).</p> <p>9. Aiškios ir konkrečios sankcijos, nu-stačius netinkamos autorystės atvejus, taikomos mokslo organizacijų lygmeniu (pvz., sankcijos, analogiškos taikomoms kitiems mokslinių tyrimų etikos pažeidimams).</p> <p>14. Mokymai ir kitokios informacijos apie sąžiningos autorystės kriterijus ir praktikas sklaida.</p>	<p>2,315 ,843</p> <p>,386 ,107</p> <p>,319 ,116</p> <p>-,279 ,120</p>	<p>,390</p> <p>,297</p> <p>-,249</p>	<p>2,748 ,008</p> <p>3,592 ,001</p> <p>2,760 ,007</p> <p>-,2,314 ,023</p>	<p>0,242</p>

<p>9. Menkina mokslo žurnalo, kuriame pasitaiko tokie autorystės atvejai, prestižą.</p>	<p>(Konstanta) 10. Aiškios ir konkrečios sankcijos, nu-stačius netinkamos autorystės atvejus, taikomos mokslo žurnalų lygmeniu (pvz., atsisakymas publikuoti mokslo straipsnius ateityje). 2. Aiškus ir konkretus mokslinių kū-rinių autorystės apibrėžimas mokslo politikos įgyvendinimo dokumentuose (pvz., Švietimo ir mokslo ministerijos dokumentuose, Lietuvos mokslo tary-bos dokumentuose). 14. Mokymai ir kitokios informacijos apie sąžiningos autorystės kriterijus ir praktikas sklaida.</p>	<p>3,117 ,877 ,380 ,116 ,326 ,110 -,295 ,126</p>	<p>,359 ,323 -,259</p>	<p>3,554 ,001 3,283 ,002 2,966 ,004 -2,342 ,022</p>	<p>0,222</p>
<p>10. Menkina mokslo organi-zacijos, kurioje palaikomos tokios autorystės praktikos, prestižą.</p>	<p>(Konstanta) 9. Aiškios ir konkrečios sankcijos, nu-stačius netinkamos autorystės atvejus, taikomos mokslo organizacijų lygmeniu (pvz., sankcijos, analogiškos taikomoms kitiems mokslinių tyrimų etikos pažei-dimams).</p>	<p>4,503 ,741 ,465 ,108</p>	<p>,444</p>	<p>6,075 ,000 4,292 ,000</p>	<p>0,186</p>
<p>11. Menkina mokslo srities, kurioje praktikuojamos tokios autorystės formos, prestižą.</p>	<p>(Konstanta) 17. Institucinių etikos vadybos sistemų įdiegimas mokslo institucijose. 2. Aiškus ir konkretus mokslinių kū-rinių autorystės apibrėžimas mokslo politikos įgyvendinimo dokumentuose (pvz., Švietimo ir mokslo ministerijos dokumentuose, Lietuvos mokslo tary-bos dokumentuose).</p>	<p>2,214 ,723 ,491 ,102 ,270 ,099</p>	<p>,467 ,264</p>	<p>3,063 ,003 4,831 ,000 2,729 ,008</p>	<p>0,317</p>

12. Trikdė mokslinės informacijos sklaidą ir apriboja mokslinę diskusiją, dėl ko stabdomas ir mokslo progresas.	(Konstanta) 3. Aiškus ir konkretus mokslinių kūriniių autorystės apibrėžimas mokslo draugijų nuostatose (pvz., Lietuvos mokslininkų sąjungos Etikos kodekse, mokslo draugijų dokumentuose). 9. Aiškios ir konkrečios sankcijos, nu-stačius netinkamos autorystės atvejus, taikomos mokslo organizacijų lygmeniu (pvz., sankcijos, analogiškos taikomoms kitiems mokslinių tyrimų etikos pažeidimams).	1,578 ,770 369 ,109 324 ,114	,355 299	2,049 ,044 3,379 ,001 2,848 ,006	0,274
13. Mažina tarpusavio pasi- kėjimą mokslo bendruome- nėje.	(Konstanta) 9. Aiškios ir konkrečios sankcijos, nu- stačius netinkamos autorystės atvejus, taikomos mokslo organizacijų lygmeniu (pvz., sankcijos, analogiškos taikomoms kitiems mokslinių tyrimų etikos pažeid- dimams). 17. Institucinių etikos vadybos sistemų įdiegimas mokslo institucijose.	3,914 ,588 466 ,085 189 ,080	,525 224	6,656 ,000 5,519 ,000 2,359 ,021	0,388
14. Mažina pasitikėjimą tyri- nių rezultatais ir mokslu vi- suomenėje apskritai.	(Konstanta) 5. Aiškus ir konkretus mokslinių kū- riniių autorystės apibrėžimas mokslo žurnalų reikalavimuose mokslo straips- niams.	3,466 ,759 446 ,111	,422	4,567 ,000 4,034 ,000	0,167
15. Mažina visuomenės pasiti- kėjimą mokslo bendruomene kaip profesine grupe.	(Konstanta) 5. Aiškus ir konkretus mokslinių kū- riniių autorystės apibrėžimas mokslo žurnalų reikalavimuose mokslo straips- niams. 17. Institucinių etikos vadybos sistemų įdiegimas mokslo institucijose.	2,948 ,806 377 ,115 224 ,111	,356 218	3,656 ,000 3,281 ,002 2,012 ,048	0,205

Literatūra:

- Albert, T.; Wager, E. 2003. *How to handle authorship disputes: a guide for new researchers*. COPE. http://publicationethics.org/files/2003pdf12_0.pdf.
- Al Lily, A. E. 2016. Crowd-authoring: The art and politics of engaging 101 authors of educational technology. *International Journal of Information Management* 36(6): 1053-1061.
- Babor, T.F.; Morisano, D. 2008. Coin of the Realm: Practical Procedures for Determining Authorship. In T.F. Babor, K. Stenius, S. Savva, J. O'Reilly. *Publishing addiction science: a guide for the perplexed*. Great Britain: International Society of Addiction Journal Editors. Pp. 110-123. http://www.parint.org/isajewebsite/bookimages/isaje_2nd_edition_chapter8.pdf. <interaktyvus> [žiūrėta 05 09 2016].
- Bennett, D.M.; Taylor, D. 2003. Unethical practices in authorship of scientific papers. *Emergency Medicine* 15: 263-270.
- Bradford, L. E. A.; Bharadwaj, L. A. ; Lindenschmidt, K.-E. 2016. Alternative Policies for Collaborative Publishing in Natural Resource Journals. *Society & Natural Resources* 29(11):1375-1388.
- Cronin, B. 2001. Hyperauthorship: A Postmodern Perversion or Evidence of a Structural Shift in Scholarly Communication Practices? *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 52(7):558-569.
- Dotson, B.; Slaughter, R.L. 2011. Prevalence of articles with honorary and ghost authors in three pharmacy journals. *American Journal of Health-System Pharmacy* 68: 1730-1734.
- Huth, E. J. 1986. Irresponsible Authorship and Wasteful Publication. *Annals of Internal Medicine* 104: 257-259.
- ICMJE, Editors International Committee of Medical Journal. 2015. *Defining the Role of Authors and Contributors*. <http://www.icmje.org/recommendations/browse/roles-and-responsibilities/defining-the-role-of-authors-and-contributors.html#two>. <interaktyvus> [žiūrėta 05 09 2016].
- Iphofen, R. 2011. *Ethical Decision-Making in Social Research. A practical guide*. Palgrave Macmillan.
- IWCSA Report. 2012. *Report on the International Workshop on Contributorship and Scholarly Attribution* (May 16, 2012). Harvard University and the Wellcome Trust. http://projects.iq.harvard.edu/attribution_workshop. <interaktyvus> [žiūrėta 05 09 2016].
- Kohlberg, L. 1981. *Essays on Moral Development*, vol. 1: *The Philosophy of Moral Development*. New York: Harper & Row.
- Lašas, A. 2015. Nusirašinėja ir profesūra. *Delfi*, 2015 m. vasario 17 d. <http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/a-lasas-nusirasineja-ir-profesura.d?id=67147398>. <interaktyvus> [žiūrėta 05 09 2016].
- Novelskaitė, A.; Pučėtaitė, R.; Lipnevič, A.; Adomaitienė, R.; Mikėnė, S.; Lapinaitė, L. 2015. *Mokslinės veiklos etika Lietuvoje. Teorinės, empirinės ir praktinės apibrėžtys mokslinių tyrimų, akademinės autorystės, etikos vadybos ir kituose kontekstuose*. Vilnius: LSTC.
- Novelskaitė, A.; Pučėtaitė, R. 2011. Mokslinių tyrimų etikos būklė Lietuvoje universitetų ir mokslinių tyrimų institutų darbuotojų požiūriu. Kaip pakeisti esamą situaciją? R. Norvaiša, red. *Mokslas ir etika*. Vilnius: LMS. Pp. 29-62.
- Park, H.; Yoon, J.; Leydesdorff, L. 2016. The normalization of co-authorship networks in the bibliometric evaluation: the government stimulation programs of China and Korea. *Scientometrics* 109(2):1017-1036.
- Pukenė, R. 2015. Akademikai susipyko: informacija viena, o darbai – du. *Delfi*, 2015 m. sausio 30 d. <http://www.delfi.lt/news/daily/education/akademikai>

- susipyko-informacija-viena-o-darbai-du.d?id=67042320. <interaktyvus> [žiūrėta 05 09 2016]
- Seeman, J.I.; House, M.C. 2010. Influences on Authorship Issues: An Evaluation of Giving Credit. *Accountability in Research* 17 (1): 146–169.
- Strange, K. 2008. Authorship: Why not just toss a coin? *American Journal of Physiology Cell Physiology* 295 (3): C567-75.
- Vasiljeviienė, N.; Jurčiukonytė, A. 2015. The problems of legal and ethical regulation: a case study of the plagiarism lawsuit. *Plagiarism across Europe and beyond*. Brno: Mendel University. Pp. 164–179. http://plagiarism.pefka.mendelu.cz/files/proceedings_15.pdf. <interaktyvus> [žiūrėta 05 09 2016]

MEASURES AND PRACTICES FOR ENSURING, PREVENTING
AND CONTROLLING APPROPRIATE ACADEMIC (SCIENTIFIC)
AUTHORSHIP IN LITHUANIAN SCIENTIFIC COMMUNITY.
A CASE OF THE AUTHORS' LIST COMPOSITION

Aurelija Novelskaitė

Lithuanian Social Research Centre, Lithuania

Raminta Pučėtaitė

Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities

Summary. *The paper is based on the results of the research project AcadAu (2013-2015, funded by Research Council of Lithuania), aimed at establishing appropriate measures and practices, which would ensure, prevent and control ethical forms of the academic (scientific) authorship (here – the composition of a list of the authors of a scientific paper). First, the project identified the main types and forms of ethical violations in the field and reasons for violations. Second, establishing the best practices in the field and testing their appropriateness in the Lithuanian scientific community was accomplished. The data were collected by means of a questionnaire survey of the members of the Lithuanian scientific community and interviews with editors of Lithuanian scientific journals. The analytical focus was placed on organizational procedures and practices, experts' opinions, etc. This paper is based on a small part of empirical data belonging to the previously described analytical structure – inappropriate (unethical) practices of composition of a list of the scientific paper authors: how do the members of the Lithuanian scientific community perceive outcomes of such practices and what measures could decrease abundance of such practices in the Lithuanian scientific community. Results of the statistical analysis lead to the conclusion that, in the case of composition of a list of authors, clear definitions of appropriate (i.e. ethical) authorship*

practices and establishment of clear sanctions for inappropriate (unethical) authorship practices are potentially most effective measures which would ensure that a list of authors of scientific papers would be composed appropriately (i.e., all persons who made adequate contribution to producing scientific text would be included in the list and those persons who did not make any contribution would not be included). Moreover, the results suggest that if the measures are applied at different levels of the science system they would have different effects. More specifically, in the case when an individual member and his/her state are treated as the most important, the definitions and sanctions should be created, disseminated and applied by the community (including scientific journals); in the case when results of scientific activities are treated as the most important, the definitions and sanctions should be implemented at the national level.

Keywords: *research ethics; academic authorship; measures and practices ensuring, preventing and controlling appropriate academic (scientific) authorship; practices of the authors' list composition; Lithuanian scientific community.*

Aurelija Novelskaitė, Lietuvos socialinių tyrimų centro Sociologijos instituto vyriausioji mokslo darbuotoja. Mokslinių tyrimų kryptys: lyčių sociologija (moterys moksle), mokslo sociologija, tyrimų etika, socialinių tyrimų metodologija, kultūros vadyba.

Aurelija Novelskaitė, Institute of Sociology of Lithuanian Social Research Center senior researcher, Ph.D. Research interests: sociology of gender (women in science), sociology of science, research ethics, social research methodology, cultural management.

Raminta Pučėtaitė, Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto docentė, Dr. Mokslinių tyrimų kryptys: įmonių socialinė atsakomybė, organizacijų etika, organizacinis pasitikėjimas, vertybių vadyba.

Raminta Pučėtaitė, Kaunas Faculty of Humanities, Vilnius University, associate professor, Ph.D. Research interests corporate social responsibility, organizational ethics, organizational trust, value management.